

Велики медвјед (Ursa Major, УМа) или Велика кола

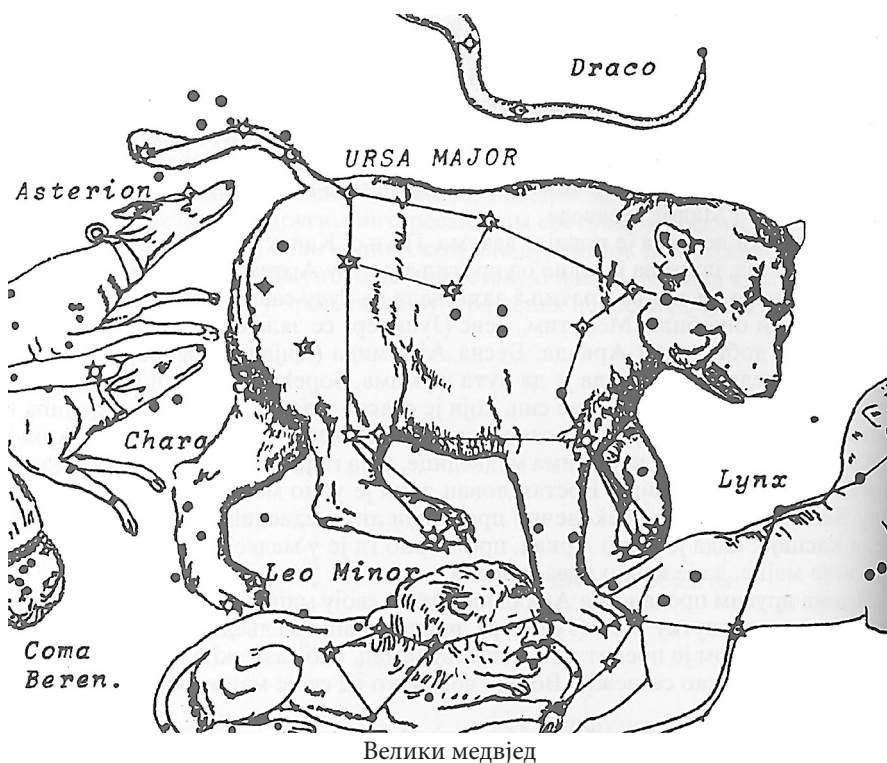
Постоје двије грчке легенде које објашњавају настанак Великог медвједа. Према једној, Кронос(Сатурн) врховни бог и најмлађи Уранов и Гејин син, био је ожењен својом сестром Рејом. Пророк му је прорекао да ће га свргнути његов син. Не би ли томе доскочио, Кронос је прождирао свако новорођенче које му је Реја родила. Очајна мајка је одлучила да сакрије новорођеног Зевса(Јупитер) на острву Криту у једној пећини на планини Иди. Ту су га његовале нимфе Хелика и Киносура, а чували су га ратници Курети. Чим би Зевс заплакао Курети су ударили по металним штитовима како га отац не би чуо и открио подвалу. Када је порастао, Зевс је испунио пророчанство и постао врховни бог. Да би своје хранитељице спасао очеве срце, Зевс их је претворио у медвједице и пренио на небо. Хелику као Великог и Киносуру као Малог медвједа.

Друга грчка легенда је новијег датума. Према њој Калисто, лијепа кћи аркадског краља Ликаона, постала је једна од пратиља у лову Дијане – богиње лова. Дијана је од својих пратиља захтијевала да буду савршено чедне, као што је уосталом и она била. Међутим, Зевс се у њу заљубио и с њом добио сина Аркада. Бијесна Дијана претворила је Калисто у медвједицу и пустила је да лута шумама и бори се за голи живот. Богови су тако хтјели те је њен син стасао у прелијепог младића који ће постати врстан ловац. После много година срео је медвједицу у шуми и убио је, не слутивши да му је то мајка. Ову злу судбину Зевс је овјековјечио пренијевши лик медвједице на небо, међу звијезде, а касније је и свог сина претворио у медвједа и ставио га поред мајке да је чува. Према другим предањима Аркадово убиство мајке је спријечио Зевс у посљедњем тренутку претворивши медвједицу у лијепо сазвијезђе. Као Мали медвјед, с њом је пренесен и

њен пас љубимац, а син Аркад постао је сазвијезђе Волар, осуђен да је вјечно тражи.

Сазвијезђе Велики медвјед садржи звијезде видљиве голим оком. Група звијезда алфа УМа (Дубхе), бета УМа (Мерак), гама УМа (Фекда), делта УМа (Мегрец), ета УМа (Амот), зета УМа (Мизар) и ни УМа (Бенетнаш), чији називи потичу од средњовјековних астронома, позната под називима: Велика кола, Велика кашика, Плуг или Чарлсова колица. Претпоставља се да је назив В. кола најстарији јер

нам изгледа да су веома блиске, оне се налазе на стварном растојању од 17000 АЈ. Због тога неки астрономи мисле да је овај пар оптичка двојна мембрана. На основу разних података можемо закључити да се ради о физичком двојном систему. Мизар је прва звијезда за коју је утврђено да је двојна. Алкар има провидан сјај и као такав служи астрономима за процјењивање степена ведрине неба. Иначе називи Алкар и Мизар су арапског поријекла што у преводу значи „Јахач” и „Коњ”.

Велики медвјед

се једино тако може објаснити да се поред њих налази сазвијезђе Волар, који је на старим астрономским картама тјерао упрегнуте волове у кола.

Од најсјајнијих звијезда које видимо голим оком само алфа УМа (Дубхе), наранџасти цин, има температуру 5000 К. Најврелија звијезда је ни УМа (Бенетмаш) са површинском температуром преко 18000 К. Најпознатија звијезда у сазвијезђу Велики медвјед је УМа (Мизар) са њеним пратиоцем 80 УМа (Алкар). Иако

Веома је важно напоменути да ово сазвијезђе обилује галаксијама. Позната су три јата галаксија. Највеће од њих садржи око 300 галаксија, а на небу привидно заузима простор који није много већи од простора који заузима пун мјесец.

Извор: Крсте Наумски „Сазвијезђа сјеверног неба”, Змај, Нови Сад, 2000.

Тамара Мићић III